



PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA

CENTER FOR CIVIL AND HUMAN RIGHTS

KRIVÁ 23, 040 01 KOŠICE, SLOVENSKO

- » mobil: +421 908 69 55 31, +421 949 338 396
- » www.poradna-prava.sk » poradna@poradna-prava.sk
- » IČO: 37 86 72 70 » IBAN: SK98 5200 0000 0000 0551 9629

Eduard Heger
Predseda vlády SR
Úrad vlády Slovenskej republiky
Námestie slobody 1
813 70 Bratislava

Na vedomie:

Roman Mikulec
Minister vnútra SR

Mária Kolíková
Ministerka spravodlivosti SR

Ev. č. 31 /2022

V Košiciach, 13.2.2022

Vec: Výzva na prijatie účinných opatrení na posilnenie nezávislosti a kvality vyšetrovania násilnej trestnej činnosti príslušníkov polície v nadväznosti na ostatné rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva proti Slovensku

Vážený pán predseda vlády,

Obraciam sa na Vás v mene Poradňa pre občianske a ľudské práva – mimovládnej organizácie, ktorá sa zameriava na ochranu ľudských práv rómskej menšiny na Slovensku. V rámci našej činnosti venujeme okrem iného dlhodobú pozornosť problematike násilnej trestnej činnosti príslušníkov polície voči príslušníkom a príslušníčkam rómskej menšiny. Prípady v tejto oblasti monitorujeme a vo vybraných prípadoch, s ohľadom na ich širší strategický význam, zabezpečujeme dotknutým osobám bezplatné právne zastupovanie v trestných konaniach. Zároveň presadzujeme systémové opatrenia, ktoré by viedli k posilneniu nezávislosti a kvality vyšetrovania policajného násillia vrátane vyšetrovania jeho možného rasového motívu, ako aj opatrenia na jeho potieranie a prevenciu v našej spoločnosti.

V rámci nášho právneho angažovania sa v trestných konaniach v tejto oblasti sme v ostatných rokoch zabezpečovali alebo naďalej zabezpečujeme právne zastupovanie vo viacerých trestných konaniach

osobám rómskeho etnického pôvodu, ktoré podľa ich výpovedí, boli vystavené neodôvodnenému a neprimeranému násiliu zo strany príslušníkov polície. Okolnosti týchto prípadov okrem toho naznačovali, že násilie voči nim mohlo byť rasovo motivované. Tieto prípady zahŕňajú aj široko medializované kauzy, ktoré v ostatných rokoch podnecovali verejnú diskusiu o policajnom násilí voči rómskej menšine na Slovensku, ako boli prípady namietaného týrania šiestich rómskych chlapcov z Luníka IX na policajnej stanici v Košiciach (2009) či namietaného neprimeraného násillia počas policajných zásahov v rómskych komunitách v Moldave nad Bodvou (2013) a Vrbnici (2015).

V súvislosti so zabezpečením právneho zastupovania poškodeným v týchto prípadoch sme opakovane zaznamenávali nedostatky v ich vyšetrení zo strany Sekcie inšpekčnej služby MV SR a následne Úradu inšpekčnej služby. Trestné konania v niektorých prípadoch, v ktorých sme sa právne angažovali, boli odmietnuté ešte pred začatím trestného stíhania alebo bolo trestné stíhanie určitej fáze zastavené. Vyšetrenie týchto prípadov podľa nášho názoru nespĺňalo požiadavky kladené na vyšetrenie prípadov neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, ktoré vyplývajú zo záväzných medzinárodných zmlúv o ľudských právach, ako aj judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu (ďalej len Európsky súd) – a to v kontexte jeho nedostatočnej nezávislosti a nestrannosti, primeranosti a dôkladnosti aj zamedzenia prieťahom. Viaceré dotknuté osoby v týchto prípadoch sa neskôr boli nútené s našou právnou podporou domáhať spravodlivosti na Európskom súde, poukazujúc na závažné nedostatky vo vyšetrení ich prípadov.

Európsky súd v ostatných rokoch svojimi rozsudkami napokon potvrdil, že slovenské štátne orgány namietané policajné násilie voči dotknutým osobám nedostatočne vyšetrili, čím porušili svoje medzinárodné právne záväzky v oblasti ľudských práv a dotknuté osoby odškodnil.¹ V prípade široko medializovaného rozsudku o porušení práv dvoch poškodených Rómov z Moldavy nad Bodvou, ktorých sme zastupovali, Európsky súd špecificky poukázal aj na pochybenia vo vyšetrení možného rasového motívu prípravy policajnej akcie. Sme presvedčení o tom, že nedostatky vo vyšetrení namietaného policajného násillia, na ktoré Európsky súd poukázal, majú skutočne symptomatický charakter a dotýkajú sa aj iných prípadov, v ktorých sme zabezpečovali alebo aktuálne zabezpečujeme dotknutým osobám právnou podporu. Slovensko je podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach povinné rozsudky Európskeho súdu vykonať, a to nie len v individuálnej rovine zabezpečenia spravodlivosti pre poškodené osoby, ale aj vo všeobecnej rovine prijatím potrebnej legislatívy či systémových opatrení, ktoré obdobným prípadom porušovania práv zamedzia do budúcnosti. Tento aspekt je obzvlášť dôležitý v prípade opakovane sa vyskytujúcich sťažnostiach obdobného charakteru.

Vláda SR sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala prehodnotiť postavenie a činnosť Úradu inšpekčnej služby a na základe výsledkov analýzy legislatívnymi opatreniami zabezpečiť jej väčšiu nezávislosť a efektívnosť. Je teda zrejme, že vláda vníma nedostatky v tejto oblasti a deklarovala svoj záväzok dosiahnuť zmenu. Na základe verejne dostupných informácií a našich poznatkov z praktického

¹ Rozsudok Európskeho súdu v prípade M.B. a ostatní proti Slovenskej republike z 1.4.2021, č. sťažnosti 45322/17. Rozsudok Európskeho súdu v prípade R.R. a R.D proti Slovenskej republike z 1.9.2020, č. sťažnosti 20649/18. Rozsudok Európskeho súdu v prípade A.P. proti Slovenskej republike z 28.5.2020, č. sťažnosti 10465/17. Rozsudok Európskeho súdu v prípade Adam proti Slovenskej republike z 26.7.2016, č. sťažnosti 68066/12.

zabezpečovania právnej pomoci v prípadoch namietaného policajného násilia však v tejto oblasti doposiaľ nevidíme výraznejší posun dopredu.

Máme za to, že Slovensko doposiaľ neprijalo účinné opatrenia, ktoré by zabezpečili nezávislé a účinné vyšetovanie namietaného policajného násilia, vrátane vyšetovanie možného rasového motívu.² Týmto listom preto chceme vyzvať vládu SR k prijatiu účinných opatrení v nasledujúcich rovinách:

a.) Zabezpečenie nezávislosti a nestrannosti vyšetovania nožnej trestnej činnosti príslušníkov polície, s dôrazom na vyšetovanie násilnej trestnej činnosti, na ktoré sa vzťahujú kritéria účinného vyšetovania vyplývajúce z medzinárodného práva

Európska komisia proti rasizmu a intolrancii Rady Európy (ECRI) vo svojej ostatnej monitorovacej správe o Slovensku z októbra 2020 konštatovala, že aj napriek zmenám prijatým zák. č. 6/2019 Z.z. s cieľom zabezpečiť väčšiu nezávislosť Úradu inšpekčnej služby - tento úrad stále nie je nezávislý. Domnieva sa, že príslušné orgány by mali prijať ďalšie opatrenia a zásadným spôsobom posilniť nezávislosť Úradu inšpekčnej služby, alebo že by mali vyšetovania v tejto oblasti zveriť nezávislému externému orgánu, ktorému budú pridelené primerané zdroje.³ Z pozície našej MVO dôsledne presadzujeme riešenie vytvorenia plne nezávislej inštitúcie na vyšetovanie trestnej činnosti príslušníkov polície, ktorá bude stáť mimo organizačnej štruktúry policajného zboru a bude plne nezávislá formálne aj v praxi. Podľa vzoru nezávislej inšpekcie v Anglicku a Walese by v jej vedení nemali pôsobiť ľudia, ktorí v minulosti pracovali v štruktúrach policajného zboru. Nová inštitúcia musí byť otvorená vo vzťahu k verejnosti, cielene zvyšovať povedomie verejnosti o svojej úlohe a zapájať sa do verejnej diskusie o činnosti príslušníkov polície, ktoré môžu v spoločnosti rezonovať. Jej fundamentálnym cieľom by okrem zákonného vykonávania svojich kompetencií malo byť zásadné posilnenie dôvery verejnosti vo vyšetovanie trestnej činnosti príslušníkov polície. Nová nezávislá inštitúcia by mala mať v kompetencii aj vyšetovanie možnej násilnej trestnej činnosti príslušníkov obecnej polície, pretože jej súčasné vyšetovanie zo strany bežných útvarov policajného zboru podľa nášho názoru nespĺňa kritérium nezávislosti vyplývajúce z medzinárodného práva. Okrem nezávislosti novej inštitúcie a jej osôb, je potrebné venovať osobitnú pozornosť aj otázke nezávislosti ostatných osôb, ktoré sa bezprostredne podieľajú na vyšetovaní prípadov policajného násilia, ako napríklad znalci a znalkyne.

b.) Zabezpečenie primeranosti, dôkladnosti a zamedzenie prietahov vyšetovania možnej násilnej trestnej činnosti príslušníkov polície

Je nevyhnutné nájsť príčiny opakovaných závažných nedostatkov vo vyšetovaní násilnej trestnej činnosti príslušníkov polície vrátane vyšetovania rasového motívu, ktoré podľa nášho názoru môžu byť komplexné a môžu zahŕňať nedostatočné kapacity vyšetovateľov/-liek či nedostatočnú expertízu

² V tejto súvislosti sme s partnerskými MVO v novembri 2020 podali stanovisko Výboru ministrov Rady Európy, v ktorom poukazujeme špecificky na pretrvávajúce nedostatky vo vyšetovaní rasového motívu, a to aj v kontexte násilnej trestnej činnosti príslušníkov polície. Dostupné na: <https://bit.ly/3rDKde8>

³ Správa ECRI o Slovensku – 6. monitorovací cyklus, ods. 105 – 106.

a vnútorné postupy, čo sa týka samotného vedenia vyšetrovania. Analýza, k vypracovaniu ktorej sa vláda SR zaviazala vo svojom programovom vyhlásení, musí identifikovať symptomatické nedostatky v tejto oblasti, navrhnúť účinné opatrenia a následne ich implementovať do činnosti novovytvorenej nezávislej inštitúcie. Naše skúsenosti zo sprostredkovávania právnej pomoci v prípadoch policajného násillia naznačujú, že vyšetrovatelia Úradu inšpekčnej služby v súčasnosti nepracujú podľa jasných, detailných a konzistentných vnútorných pravidiel, ktoré vychádzajú z požiadaviek na účinné vyšetrovanie vyplývajúce z medzinárodného práva. Je nevyhnutné zabezpečiť, aby vyšetrovatelia novovytvorenej nezávislej inštitúcie, ale aj dozorujúci prokurátori a prokurátorky dôsledne poznali medzinárodnoprávne požiadavky na účinné vyšetrovania prípadov neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania vrátane vyšetrovania rasového motívu. Ich vyšetrovacía činnosť by mala okrem iného vychádzať z dôsledného poznania relevantnej judikatúry Európskeho súdu a Istanbulskeho protokolu OSN, ako manuálu účinného vyšetrovania a dokumentácie mučenia a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania. Za obzvlášť dôležité považujeme zabezpečiť, aby požiadavky primeranosti, dôkladnosti a zamedzenie prietahov vo vyšetrovaní prípadov možnej trestnej činnosti príslušníkov polície v tejto oblasti naplnili všetky ďalšie osoby, ktoré sa bezprostredne podieľajú na vyšetrovaní prípadov policajného násillia - špecificky znalci a znalkyne, ktorých expertná činnosť má na výsledok vyšetrovania vo všeobecnosti výrazný dopad.

c.) Prevenca možnej násilnej trestnej činnosti príslušníkov polície

Zabezpečenie účinného vyšetrovania každého prípadu možného policajného násillia, s ktorým sa dotknuté osoby na novovytvorenú plne nezávislú inštitúciu obrátia - je kľúčovým krokom smerom k prevencii tejto trestnej činnosti v slovenskej spoločnosti. No je dôležité, aby bolo podporené zavedením spektra ďalších opatrení mimoprávneho charakteru. Pozitívne vnímame prebiehajúcu aktivitu ministerstva vnútra na zabezpečenie používania telových kamier v rámci činnosti príslušníkov polície. Využívanie týchto kamier v dostatočnom rozsahu je nesporne dôležité smerom k prevencii prípadov policajného násillia. Skúsenosti z iných krajín okrem toho naznačujú, že výskyt tejto trestnej činnosti v radoch polície môže významne ovplyvňovať množstvo a hĺbka pravidiel a praktických pokynov pre príslušníkov a príslušníčky polície. Ukázalo sa, že podrobné kódexy dobrej praxe pre príslušníkov a príslušníčky majú opodstatnenie. Pokiaľ sú totiž pravidlá príliš všeobecné a formalistické, ich praktický význam bude menej pochopiteľný a budú ťažšie uplatniteľné v reálnych životných situáciách. Medzi ďalšie preventívne opatrenia, ktoré v iných krajinách ukázali svoje opodstatnenie, patrí všeobecné používanie kamier počas policajných výsluchov a kamerové monitorovanie všetkých policajných priestorov, v ktorých sa vybavujú políciou predvedené a zadržané osoby. Za dôležité tiež považujeme, aby príslušníci a príslušníčky polície, ktorí chcú ohlásiť trestnú činnosť, s ktorou sa v radoch polície stretli, mali v tomto smere plnú podporu nadriadených a v prípade potreby aj ochranu. Za samozrejmu považujeme nulovú toleranciu policajného násillia zo

strany riadiacich pracovníkov policajného zboru smerom k podriadeným.⁴ Je taktiež potrebné ratifikovať Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a tým zabezpečiť plnenie z neho plynúcich záväzkov.

Chceme vyjadriť presvedčenie, že vláda SR v súlade so svojím programovým vyhlásením bezodkladne vypracuje analýzu legislatívnych a iných opatrení s cieľom zabezpečiť väčšiu nezávislosť a účinnosť v popisovanej oblasti a tieto opatrenia budú uvedené do praxe. Zároveň veríme, že v tomto rámci budú analyzované a navrhnuté aj opatrenia, ktoré sme rámcovo popísali.

Osoby, ktoré čelia policajnému násiliu vrátane znevýhodnených skupín obyvateľstva, ako sú Rómovia a Rómky, sa musia byť schopné domôcť spravodlivosti prostredníctvom inštitúcií na Slovensku. Ich prípady viac nesmú končiť na Európskom súde pre ľudské práva tak, ako tomu bolo doteraz.

V závere si Vás dovoľujeme požiadať o informácie v akom štádiu je aktuálne proces posilnenia nezávislosti a účinnosti vyšetrowanie trestnej činnosti príslušníkov polície, ktoré opatrenia boli prijaté a prijatie ktorých sa plánuje alebo analyzuje.

S úctou

Štefan Ivanco

Za Poradňu pre občianske a ľudské práva

⁴ V tejto súvislosti odkazujeme na našu analýzu „Vyšetrowanie trestnej činnosti príslušníkov polície a ich prevencia“, kapitolu 5., ktorá zahŕňa odkazy na vybrané analýzy mapujúce dobrú prax z tejto oblasti. Analýza je odstupná na: <https://bit.ly/3rKbdci>